

Postanowienie z dnia 17 sierpnia 2005 r., I CNP 3/05

Postanowienie w przedmiocie skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki nie podlega zaskarżeniu skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Sędzia SN Henryk Pietrkowski

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Stanisława S. przeciwko M. Przedsiębiorstwu Budowlanemu "I.", S.A. w M. przy udziale Ireneusza G., komornika sądowego rewiru I przy Sądzie Rejonowym w P. o stwierdzenie przewlekłości postępowania w sprawie egzekucyjnej, na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 17 sierpnia 2005 r. na skutek skargi komornika Ireneusza G. o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w Płocku z dnia 21 grudnia 2004 r. odrzucił skargę.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w Płocku postanowieniem z dnia 21 grudnia 2004 r., uwzględniając częściowo skargę na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, stwierdził przewlekłość postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika sądowego rewiru II przy Sądzie Rejonowym w M. w sprawie z wniosku wierzyciela Stanisława U. przeciwko dłużnikowi M. Przedsiębiorstwu Budowlanemu „I.”, S.A. w W., a ponadto zasądził na rzecz Stanisława U. od komorników sądowych tego rewiru Jerzego B. i Ireneusza G. solidarnie kwotę 6000 zł.

Od powyższego postanowienia komornik sądowy Ireneusz G. wniósł przewidzianą w art. 424¹ § 1 k.p.c. skargę, w której żądał stwierdzenia niezgodności z prawem postanowienia z dnia 21 grudnia 2004 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przysługuje od prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a w wyjątkowych wypadkach, gdy niezgodność z prawem wynika z naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela, skarga przysługuje także od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie wydanego przez sąd pierwszej instancji lub drugiej instancji, jeżeli strony nie skorzystały z przysługujących im środków prawnych, chyba że jest możliwa zmiana lub uchylene orzeczenia w drodze innych przysługujących stronie środków prawnych (art. 424¹ § 1 i 2 k.p.c.). W świetle przytoczonego uregulowania zasadniczego znaczenia nabiera kwestia, na jakim szczeblu instancyjnym wydane zostało zaskarżone postanowienie, a ponadto, czy jest ono orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie.

Odnosząc się do pierwszej kwestii zauważyć należy, że według rozwiązań przyjętych w ustawie z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. Nr 179, poz. 1843 – dalej: „ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r.” lub „ustawa”), sądem właściwym do rozpoznania skargi jest sąd przełożony nad sądem, przed którym toczy się postępowanie (art. 4 ust. 1 ustawy). Sądem przełożonym jest zatem dla sądu rejonowego – sąd okręgowy, a dla sądu okręgowego – sąd apelacyjny. Jeżeli skarga dotyczy przewlekłości postępowania przed sądem apelacyjnym lub Sądem Najwyższym – właściwy do jej rozpoznania jest Sąd Najwyższy. W przypadku skargi dotyczącej przewlekłości postępowania egzekucyjnego lub innego postępowania dotyczącego wykonania orzeczenia sądowego sądem właściwym jest sąd okręgowy, w którego okręgu prowadzona jest egzekucja lub wykonywane są inne czynności (art. 4 ust. 4 ustawy).

Zwrócenia uwagi wymaga także okoliczność, że mimo zawartej w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. deklaracji, że ustawa „reguluje zasady i tryb wnoszenia oraz rozpoznawania skargi” – co mogłoby wskazywać, że jest to uregulowanie całościowe, uwzględniające specyficzny charakter skargi jako środka prawnego nie mieszczącego się w klasycznym podziale środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym na odwoławcze (art. 367 i 394 k.p.c.), szczególne (art. 344, 491, 502, 160 i 226 k.p.c.) oraz nadzwyczajne (art. 398¹, 424¹, 399 i 1205 k.p.c.) – to jednak art. 8 ust. 2 ustawy stanowi, że w sprawach nieuregulowanych w ustawie

do postępowania toczącego się na skutek skargi sąd stosuje odpowiednio przepisy o postępowaniu zażaleniowym obowiązujące w postępowaniu, którego skarga dotyczy. Oznacza to nie tylko możliwość stosowania obowiązujących w procedurach cywilnej, karnej oraz administracyjnej przepisów dotyczących zażalenia, ale przede wszystkim wskazuje, że skarga jest *quasi*-zażaleniem, a sąd okręgowy lub apelacyjny, który ją rozpoznaje orzeka jako sąd drugiej instancji.

Formułując taką tezę, nie można nie odnieść się do pojęcia „sądu przełożonego” użytego w ustawie z dnia 17 czerwca 2004 r., zwłaszcza, że pojęcie takie występuje także w przepisach kodeksu postępowania cywilnego.

W judykaturze i doktrynie przeważa pogląd, że sąd przełożony w rozumieniu art. 44, 52 § 1 i art. 508 § 2 k.p.c. orzeka jako sąd pierwszej instancji (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 1972 r., mającą moc zasady prawnej, III CZP 76/71, OSNCP 1972, nr 9, poz. 152, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 września 2001 r., I PZ 57/01, OSNP 2003, nr 17, poz. 417 oraz powołane w jego uzasadnieniu orzecznictwo i stanowisko doktryny).

Argumentów, które legły u podstaw takiej wykładni pojęcia „sądu przełożonego” nie można powoływać, wyjaśniając znaczenie określeń „sąd przełożony” oraz „sąd okręgowy, w którego okręgu prowadzona jest egzekucja” – użytych w art. w art. 4 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. Sąd przełożony rozpoznający skargę na przewlekłość postępowania nie orzeka bowiem – jak w przypadkach objętych przepisami art. 44, 52 § 1 i art. 508 § 2 k.p.c. – w zastępstwie sądu pierwszej instancji, który z powodu określonych przeszkód nie może rozpoznać sprawy, lecz rozstrzyga środek zaskarżenia, działa zatem jako sąd odwoławczy.

Cel postępowania wywołanego skargą na przewlekłość postępowania również wskazuje na zasadność prezentowanego stanowiska. Skarga ta ma na celu wywołanie szybkiej reakcji sądu właściwego do jej rozpoznania na zawarty w skardze zarzut, że postępowanie w sprawie jest przewlekłe. Formą tej reakcji jest wydanie w krótkim terminie (nie dłuższym niż dwa miesiące – art. 11 ustawy) postanowienia, w którym kwestia przewlekłości postępowania zostaje prawomocnie rozstrzygnięta. Rzeczą sądu pozostającego pod zarzutem przewlekłego prowadzenia sprawy jest „niezwłoczne” przedstawienie skargi sądowi właściwemu do jej rozpoznania (art. 7 ustawy), gdy zaś skarga dotyczy przewlekłości postępowania egzekucyjnego lub innego postępowania dotyczącego wykonania orzeczenia sądowego wnosi się ją bezpośrednio do sądu okręgowego, o którym

mowa w art.4 ust. 4 ustawy. Wskazany cel postępowania wywołanego skargą na przewlekłość postępowania z reguły nie zostałaby osiągnięty w razie uznania – jak to uczynił Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 28 czerwca 2005 r., III SPZP 1/05 (OSNP 2005, nr 19, poz. 312) – że sąd właściwy do rozpoznania skargi orzeka o niej jako sąd pierwszej instancji. Powołane na uzasadnienie tej tezy argumenty zasługiwałyby na akceptację tylko w przypadku uznania, że postępowanie wywołane skargą na przewlekłość postępowania jest postępowaniem odrębnym w stosunku do postępowania, którego przewlekłość dotyczy. Takiego założenia przyjmując jednak nie można. Skarga zawsze dotyczy postępowania, które toczy się w określonej sprawie. Postępowanie wywołane skargą ma zatem charakter incydentalny (wpadkowy) i prowadzone jest w ramach postępowania co do istoty sprawy, a rozpoznanie skargi odbywa się w ramach postępowania odwoławczego przy odpowiednim zastosowaniu przepisów o postępowaniu zażaleniowym. Nie można więc twierdzić, że skargą wszczęta zostaje nowa (odrębna) sprawa.

Wyjaśnienie drugiej kwestii, istotnej z punktu widzenia zaskarżalności orzeczeń skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, wymaga zdefiniowania pojęcia „postanowienie kończące postępowanie w sprawie”. W judykaturze i doktrynie pojęcie to jest definiowane rozbieżnie i przy zastosowaniu różnych kryteriów. Można spotkać wypowiedzi, według których postanowieniami kończącymi postępowanie w sprawie są: takie, które zamykają drogę do wydania wyroku; po wydaniu których dalsze postępowanie nie może się toczyć; które kończą sprawę jako pewną całość poddaną pod osąd; w wyniku których wykluczona zostaje możliwość przedsięwzięcia w danej sprawie dalszych czynności; które kończą całość postępowania, a nie tylko jego fragment; które zamykają drogę do wydania wyroku; które dotyczą całości sprawy, będąc ostatnim orzeczeniem wydanym w postępowaniu. Przyjmuje się, że w sformułowaniu „postanowienie kończące postępowanie w sprawie” słowo „sprawa” występuje w znaczeniu materialnoprawnym. W tym ujęciu „sprawę” należy rozumieć jako całość sporu (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 1998 r., III CZP 44/98, OSNC 1999, nr 5, poz. 87, uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2000 r., III ZP 1/00, OSNC 2001, nr 1, poz. 1, oraz uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 6 października 2000 r., III CZP 31/00, OSNC 2001, nr 2, poz. 22)

Uwzględniając przytoczone poglądy należy przyjąć, że kończącymi postępowanie w sprawie są te postanowienia, których uprawomocnienie się trwale zamyka drogę do rozstrzygnięcia sprawy co do istoty przez sąd danej instancji.

Przeciwieństwem tych postanowień są postanowienia nie kończące postępowania w sprawie, lecz kończące w postępowaniu sądowym jedynie zagadnienia incydentalne, uboczne. Postępowanie wywołane wniesieniem skargi na przewlekłość postępowania jest – jak wykazano – postępowaniem incydentalnym, w taki też sposób zostało określone w uzasadnieniu rządowego projektu ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. Postanowienie rozstrzygające skargę na przewlekłość postępowania nie zamyka drogi do rozstrzygnięcia sprawy co do istoty. Jeśli jest postanowieniem uwzględniającym skargę to wręcz otwiera etap, który ma służyć szybszemu zrealizowaniu głównego celu jakim jest rozstrzygnięcie sprawy merytorycznie przez wydanie orzeczenia co do istoty sprawy.

Przedstawiona definicja postanowienia kończącego postępowanie w sprawie sformułowana została na potrzeby postępowania rozpoznawczego, może jednak – ze względu na uregulowanie przyjęte w art. 13 § 2 k.p.c. – stanowić podstawę definiowania także pojęć: „sprawa egzekucyjna” oraz „inna sprawa dotycząca wykonania orzeczenia sądowego” – w rozumieniu art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. W doktrynie przez „sprawę egzekucyjną” rozumie się materię załatwianą w postępowaniu egzekucyjnym, czyli przymusowe wykonanie orzeczeń sądowych oraz innych aktów, natomiast pojęcie „inna sprawa dotycząca wykonania orzeczenia sądowego” oznacza wszelkie kwestie nie należące do zakresu „sprawy egzekucyjnej” a zmierzające do zrealizowania postanowień zawartych w danym orzeczeniu sądowym, w tym przede wszystkim czynności techniczno – manualne. W judykaturze wielokrotnie podnoszono, że w postępowaniu egzekucyjnym, w którym art. 394 § 1 *in principio* k.p.c. należy stosować odpowiednio (art. 13 § 2 k.p.c.) postanowieniami zaskarżalnymi zażaleniem – oprócz wymienionych w części III kodeksu postępowania cywilnego – są tylko takie, które kończą lub zmierzają do zakończenia postępowania egzekucyjnego (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 1969 r., III CZP 83/69, OSNCP 1970, nr 6, poz. 105, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 1986 r., III CRN 40/86, OSNCP 1987, nr 7, poz. 102 oraz uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 15 września 1995 r., III CZP 110/95, OSNC 1995, nr 12, poz. 177). Innymi słowy w postępowaniu egzekucyjnym – podobnie jak w rozpoznawczym – postanowieniem

kończącym to postępowanie jest tylko takie, po wydaniu którego przepisy kodeksu postępowania cywilnego nie przewidują dalszego etapu.

W świetle przedstawionego wyводу postanowienie w przedmiocie skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie i nie podlega zaskarżeniu skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Z przytoczonych względów należało orzec, jak w sentencji (art. 424⁸ § 1 k.p.c.).